

Paul Gauguin - Te Tamari No Atua (Kind van God), 1896

Gauguin heeft op dit schilderij duidelijk aangegeven wat het moet voorstellen: in de taal van Tahiti heeft hij erbij geschreven dat dit de geboorte is van het goddelijk kind.

Je ziet ook de bekende stal met rundvee, een vrouw en een kind met een aureool (heiligenkrans) om het hoofd. Het kind zit op de schoot van een vrouw met een zwarte kap en een witte jurk (of is het een man?) en daarnaast staat nog een figuur die naar het kind kijkt en die wellicht een engel voorstelt.

Verder gelijkt het tafereel nauwelijks op wat wij gewend zijn bij een weergave van de geboorte van Jezus. Het schilderij wordt gedomineerd door een vrouw die uitgestrekt ligt op een bed: Maria die uitrust na de geboorte. Jezus zit hier op de achtergrond, niet in een kribbe, maar op de schoot van iemand die op een stoel zit. Maria is ook niet een prachtig uitgedoste blanke vrouw, zoals meestal op schilderijen van dit tafereel, maar een arme vrouw uit Tahiti, waar Gauguin een tijd lang verbleef. Waarschijnlijk heeft hij hier de jonge vrouw Pahoura geschilderd en het kind dat zij van hem kreeg. Haar kat ligt bij haar voeten. Dikwijls wijst dit erop dat ze prostitué is. Het kind stierf na enkele dagen. Dat heeft Gauguin wellicht willen weergeven door de figuur die het kind vasthoudt (de vroedvrouw) de trekken te geven van de doodsgest op Tahiti.

De vrouw is hier Maria en het kind is Jezus, het goddelijk kind. Maria is hier blijkbaar van haar kind bevallen in een eenvoudige woning die aansluit bij een stal. Voor de inwoners van Tahiti waarschijnlijk niet zo uitzonderlijk. De geboorte is zwaar geweest, zoals geboorten dikwijls zijn, en Maria is uitgeput. Toch is hier het wonder gebeurd van Gods menswording op aarde en deze eenvoudige vrouw is daarvan de moeder. De vader is niet duidelijk aanwezig. De vrouw op de stoel is wellicht de vroedvrouw en de andere een buurvrouw die komt helpen.

Voor iemand die de klassieke voorstellingen van de geboorte van Jezus kende, zoals Gauguin, is dit schilderij een duidelijk stellingname en uitdrukking van een eigenzinnig geloof: de menswording van God is niet iets van het verre verleden en van een blanke Europese cultuur, het is iets dat ook op Tahiti gebeurt. Deze mensen hebben wellicht niet of nauwelijks gehoord van het bijbels verhaal, de belofte van de Messias en de geboorte te Betlehem. Waarschijnlijk realiseren ze zich niet wat hier, volgens de schilder, aan de hand is. Wil Gauguin hiermee uitdrukken dat in iedere geboorte God mens wordt? of heeft hij die geboorte daar speciaal als een goddelijk gebeuren ervaren? Op de vlucht voor de vervreemdende westerse cultuur zocht hij op Tahiti bij deze mensen het pure natuurlijke leven. Hij had het er moeilijker mee dan hij zelf gedacht had om zelf terug te gaan naar die pure natuur, maar wellicht bleef hij er zijn ideaal van het zuivere ongekunstelde leven in zien.

Opvallend is dat de moeder centraal staat, of eerder ligt. Zij heeft het goddelijk kind gebaard, maar is niet ongeschonden: van God bevallen mag dan een wonder zijn, het is ook een pijnlijk gebeuren. Het is wel Maria, maar ook een gewone moeder, misschien wel 'moeder natuur', die in pijnlijke weeën het goddelijk leven heeft gebaard. Ze ligt wel op opvallend heldere kleurige spreid, de enige lentekleur in het verder vooral donkerbruine schilderij. Iets van die lentekleur is terug te vinden in het kind en in de dieren. Ze doet denken aan de heldere levenskracht die kleur geeft aan de donkere aarde. Het licht dat in de duisternis schijnt. De moeder wordt erdoor gedragen, vooral in het kind maar ook in de dieren is het terug te vinden en in de kunstig versierde paal, niet in de andere mensen. Het wit van de zittende figuur is koel, heel anders dan het feestelijke geelgroen.

Is het toevallig dat de steunpalen van de wonen en de stal tweemaal ongeveer de vorm hebben van een kruis? Of heeft de schilder hier ook willen verwijzen naar de kruisdood, zoals de oude schilders deden op hun schilderijen van de geboorte? Het kind is ook niet bij de moeder, maar lijkt haar al min of meer afgenomen: het is in de handen van mensen die een andere kant opkijken. Dit kind blijft niet bij zijn moeder, het is al in de handen van de dood. Dat gold voor het kind van de schilder dat na enkele dagen stierf, dat gold ook voor Jezus.

Het is geen vroom kunstwerk, zo was Gauguin ook niet. Met dit schilderij kan Gauguin nochtans ons op een andere manier doen kijken naar de 'gewone' menselijke geboorten: het goddelijk gebeuren zien in het gewone leven met zijn vreugde en zijn smart. De vervreemding die dit schilderij veroorzaakt kan ook opnieuw en anders doen kijken naar het klassieke verhaal en naar de klassieke voorstellingen van Maria en de geboorte, die zo sterk ingekleurd zijn door onze Europese cultuur en onze volksgebruiken dat we de oorspronkelijke omstandigheden vergeten. Dat is de weg om het verhaal weer tot leven te brengen en te ontdoen van het stof en de glitter die er meestal op liggen en die het eigenlijke beeld en de diepe betekenis vertroebelen.